

Галюк М.І.
Житомирський державний
технологічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доц. Урманов Ф.Ш.

СОЦІАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ: СУТНІСТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ

Досліджуються методологічні основи формування соціальних досліджень, організацію, елементи, та проблеми соціальних досліджень. Розглянуто соціологічні методи збирання інформації

Проведення соціальних досліджень покликане здійснити опис певної соціальної реальності; пояснити суперечності чи особливості функціонування окремих соціальних спільнот чи процесів; спрогнозувати тенденції розвитку соціальних прогнозів; практично перетворити соціальну реальність. Одиницями вивчення при цьому стають люди, їх дії, речі, тексти, властивості яких потрібно зафіксувати, обчислити й проаналізувати.

У соціологічній роботі факти є переконливими лише тоді, коли їх використовують комплексно, у взаємозв'язку, а не „висмикують” тільки те, що підтверджує думку дослідника, як це часто буває на практиці. Це – неодмінна умова методології соціологічних досліджень.

Соціологічне дослідження є багатогранним науковим процесом вироблення нових знань, який об'єднує теоретико-методологічний і емпіричний рівні соціального пізнання, що відповідно забезпечує його цілісність і дає конкретне уявлення про будь-які сторони соціальної реальності, про різноманітні види суспільної діяльності людей.

Соціальні дослідження можуть бути двох видів:

- загальні з послідовним проведенням заходів, розрахованих на перспективу;
- часткові, практичні рекомендації яких створюються повільніше.

Основне завдання соціологічних досліджень – добування фактів про соціальну дійсність, її окремі явища, сторони. Соціальний факт – це певним чином фіксований, описаний фрагмент соціальної дійсності. Як же вибрати саме ті факти, які допоможуть знайти науково достовірну відповідь на запитання, що цікавлять дослідника, заохотять його до проведення дослідження? Для цього необхідно виокремити випадковий для явища, що вивчається, факт від невідповідних, сконцентрувавши свою увагу на регулярних, масових, інакше кажучи, – типових фактах. Саме для цього соціологічна наука розробила цілу систему наукових процедур. Ці процедури – результат глибоких теоретичних і багаторазових дослідницьких проробок – є надбанням наукової корпорації соціологів [2].

Соціологічне дослідження містить у собі деякі елементи, що притаманні будь-якій науковій діяльності. По-перше, це об'єкт дослідження. У соціології об'єктом дослідження можуть, бути будь-які процеси та явища соціальної дійсності (демографічні, екологічні, економічні, соціальні, міжнаціональна, сімейно-побутові та ін.). По-друге, це суб'єкт дослідження (соціолог-дослідник або група соціологів). По-третє, як будь-яке інше дослідження, соціологічне спрямоване на досягнення певної мети і вирішення конкретних завдань. По-четверте, це засоби, що застосовуються в дослідженні (технічні й організаційні). По-п'яте, це результати дослідження, заради яких воно проводиться.

Соціологічні дослідження проводять з метою розв'язання перш за все таких завдань:

- опис певної соціальної реальності;
- пояснення суперечностей чи особливостей функціонування окремих соціальних спільнот чи процесів (соціальних конфліктів, безробіття, напруженості відносин у трудовому колективі тощо);
- прогнозування тенденцій розвитку соціальних процесів (зміни у ставленні до праці, у виробничих стосунках, динаміці безробіття тощо);
- практичне перетворення соціальної реальності (запровадження соціальних технологій, проектів, планів тощо).

Інструментом виявлення стійких властивостей є закон великих чисел, який застосовується в усіх статистичних розрахунках. Він гласить, що сукупна дія великої кількості випадкових фактів (причин, умов) призводить до результату, що майже не залежить від випадку.

На законі великих чисел будується процедура вибіркового обстеження (її принцип – про багатьох судити на підставі знання про небагатьох).

Спеціально організоване масове обстеження дає типові зведені числові характеристики соціального явища. Їх називають статистичними фактами. Соціологія описує окремі фрагменти реальності соціальними фактами – поодинокими чи сукупними суспільно значимими подіями, що є типовими для тої чи тої сфери соціального життя або притаманними для певних соціальних процесів. Це опис подій, що мають числові характеристики, лише в термінах соціологічної теорії з відтворенням специфіки соціальної ситуації, в якій вони відбуваються [2].

Будь-яке дослідження починається з постановки проблеми. Проблема дослідження може бути заданою ззовні якимось замовником або викликана пізнавальним інтересом.

Після вибору виду соціологічного дослідження починається його підготовка. Даний етап передбачає розробку програми. Програма є обов'язковим вихідним документом будь-якого соціологічного дослідження, незалежно від того, чи є це дослідження теоретичним або прикладним. Програма, як правило, включає в себе наступні розділи: теоретичний (формулювання й обґрунтування проблеми, цілі, завдання, об'єкт та предмет дослідження, формулювання гіпотез); методичний (обґрунтування вибірки, обґрунтування методів збору даних, методів обробки й аналізу даних); організаційний (робочий план соціологічного дослідження, порядок дослідження підрозділів, розподіл людських та ін.)

Робочий план соціологічного дослідження впорядковує основні етапи дослідження згідно з його програмою,

календарними строками проведення, матеріальними та людськими затратами, а також основні процедурні заходи, підбір і підготовку виконавців, характер і порядок роз'яснювальної роботи, передбачає розробку форм контролю за проведенням дослідження.

Важливий метод соціологічного дослідження – спостереження. У соціологічному дослідженні під спостереженням мається на увазі метод збору первинних емпіричних даних, котрий полягає у свідомому, цілеспрямованому, систематизованому, безпосередньому сприйнятті й реєстрації соціальних фактів, які можна проконтролювати й перевірити. Спостереження як метод застосовується тоді, коли інформація, яка необхідна досліднику, не може бути отримана ніякими іншими способами. Так буває, якщо не хочуть чи не можуть детально описати послідовність своїх дій. Спостереження використовується як джерело інформації для побудови гіпотез, служить для перевірки даних, отриманих за допомогою інших методів.

Найбільш поширеним методом збору соціологічної інформації є опитування. Метод експертної оцінки. Для її проведення як методу збирання необхідних даних насамперед формується група добре поінформованих осіб, які відбираються за ознаками. Соціометричний метод. Перед соціологами постають завдання, які пов'язані з вивченням соціальних і соціально-психологічних процесів у малих групах.

Розглянувши основні соціологічні методи збирання інформації, можна зробити узагальнюючий висновок, що, по-перше, їх діапазон досить широкий і кожний із них характеризується тими чи іншими позитивами. По-друге, ефективному проведенню соціологічних досліджень сприяє раціональний вибір і комплексне поєднання певних методів, залучення фахівців різного профілю: соціологів, соціальних психологів, математиків, педагогів та інших спеціалістів. По-третє, доцільність застосування того чи іншого методу у даному дослідженні залежить від потенціалу методу, від змісту і завдань дослідження, ступеня опрацювання проблеми, людських, фінансових і економічних ресурсів, якими володіє дослідницький колектив. По-четверте, часто для збирання соціологічної інформації використовуються комбінації різних методів, що нерідко формує нові методи її збирання та аналізу, сприяє утворенню нових нетрадиційних способів отримання даних.

Іноді, коли об'єкт дослідження порівняно невеликий і соціолог має сили і можливості його вивчити, він може досліджувати його цілком. Тоді, говорять соціологи, об'єкт дослідження тотожний генеральній сукупності. Генеральна сукупність – це сукупність усіх можливих соціальних об'єктів, яка належить вивченню у межах програми соціологічного дослідження. Але часто складне дослідження неможливе або в ньому просто немає необхідності. А тому для вирішення завдань дослідження здійснюється вибірка. Вибірка або вторинна сукупність – це частина об'єктів генеральної сукупності, яка відібрана за допомогою спеціальних прийомів для отримання інформації про всю сукупність у цілому.

Особливість соціологічних досліджень, полягає в тому, що аналіз, узагальнення й висновки ґрунтуються на фактичному матеріалі, отриманому самим дослідником. Отже, ефективність досліджень, надійність його результатів багато в чому залежать від якості використаних статистичних даних, правильного вибору методики, належної організації дослідження дотримання певних принципів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вербець В.В. Методологія та методика соціологічного дослідження: Навчально-методичний посібник / В.В. Вербець. – Рівне: РДГУ: Інститут соціальних досліджень, 2008. – 231 с.
2. Кордон Р.Н. Справочник хазяйственого руководителя / Р.Н. Кордон, В.М. Селивановский, М.К. Базанов. – Техника, 1979. – 495 с.